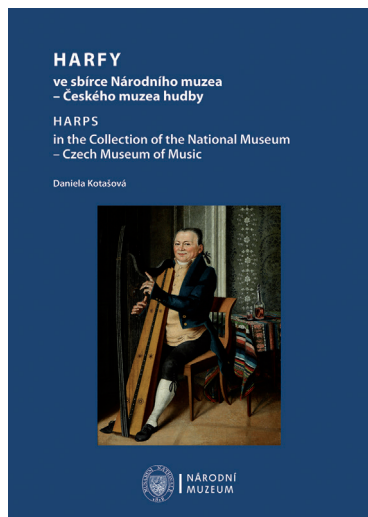

Daniela Kotašová: Harfy ve sbírce Národního muzea – Českého muzea hudby

Praha : Národní muzeum, 2022. ISBN 978-80-7036-730-8 (print), ISBN 978-80-7036-731-5 (pdf)

V ostatnom desaťročí, v dobe zintenzívneného organologického záujmu o harfu vo svete, hoci nezávisle od neho, sa rodili aj prvé vedecké práce organologičky Daniely Kotašovej venované tomuto nástroju v kontexte českých dejín. Výsledkom jej systematického historického a organologického výskumu je publikácia *Harfy ve sbírce Národního muzea – Českého muzea hudby* vydaná v edícii *Editio Monographica Musei Nationalis Pragae* (Num. 30) NM-ČMH v česko-anglickej jazykovej mutácii. V Česku sa harfa dlhodobo netešila dôslednému vedeckému záujmu, napriek tomu, že zbierka päťdesiatich ôsmich (!) hárf v Českom múzeu hudby – unikátna aj v európskom kontexte – priam predurčovala tento nástroj na svoje fundamentálne spracovanie. V doterajšej bádateľskej sfére českej organológie dominovali iné nástroje, najmä sláčikové, organ či kladivkový klavír, a harfe sa z rôznych odborných a pedagogických as-

pektov venovali predovšetkým harfoví interpreti a pedagógovia. Táto skutočnosť je o to prekvapujúcejšia, že harfa zohrávala v hudobnej histórii českých krajín pomerne významné postavenie a bola rozšírená aj v ľudovej hudbe a mestskej hudobnej kultúre.

Hlavným dôvodom vzniku publikácie bola prezentácia a vytvorenie katalógu zachovaných hárf zo zbierok Českého múzea hudby (ČMH). Katalógu predchádza rozsiahla stať o harfách v českých hudobnohistorických reáliách, zameraná najmä na tie špecifiká, ktoré majú vzťah k zachovaným nástrojom. Konštrukčné a technologické aspekty nástroja dopĺňajú informácie súvisiace s jeho výrobou, sociálnou funkciou a čiastočne i s interpretmi či skladateľmi.

Už samotná katalogizácia a zatriedenie jednotlivých hárf zachovaných v zbierke múzea do systemizácie si vyžadovali štúdium nielen samotných nástrojov, ale aj množstva ďalších prameňov, ktorých sústreďením a syntetizovaním vznikol obraz historického vývoja harfy v českých krajinách a jeho európskeho kontextu. Vzhľadom na absenciu predchádzajúcich výskumov na vedeckej báze sa autorka musela vysporiadať s viacerými problémami, počnúc samotnou terminológiou v oblasti konštrukcie nástroja, ako aj so zaužívanými, ale nejednoznačnými pojmami a prostredníctvom komparácie s cudzojazyčnou terminológiou navrhla a použila české ekvivalenty. Avšak základným problémom bol metodologický postup pri opise a spracovaní samotného nástroja ako zbierkového predmetu. Tu si autorka vytvorila vlastnú metódu, keďže katalógy cudzích nástrojových zbierok sa aj v tomto aspekte obsahovo i formálne značne odlišovali.

V historicky zameranej prvej kapitole autorka sleduje vývoj, rozšírenie a výrobu hárf v domácom prostredí počnúc českým špecifikom – stredovekou, takzvanou žaltárovou dvojrezonátorovou harfou, cez rastúcu obľubu diatonickej a háčikovej harfy v 18. storočí v ľudových vrstvách až k etablovaniu pedálovej harfy v komponovanej hudbe a na koncertných pódioch v 19. – 20. storočí. Všíma si sociálne a hudobné kontexty, v ktorých háčikové harfy používali ľudoví *harfeníci*. Nie je bez zaujímavosti, že harfa bola v severozápadných Čechách súčasťou gajdošských kapiel a tiež, že Čechy sú považované za kolísku potulných harfistov. Spoločensky vyššie postavenie mali mestskí harfisti pôsobiaci v kaviarňach a hostincoch. V 19. storočí harfa zaujala pozíciu salónneho nástroja v národoveckých, intelektuálnych a hudobných kruhoch a od roku 1830 sa hra na harfe vyučovala aj na pražskom konzervatóriu. Na pozadí týchto dejinných okolností sa prezentuje vývoj samotného nástroja, jeho konštrukcie a mechanizmu. Diatonickú harfu reprezentujú dva typy: prísečnická harfa a nechanická harfa, ktorých výrobu podnietila mimoriadna obľuba nástroja v oblasti dnes už zaniknutej obce Přísečnice v severozápadných Čechách a mesta Trutnavice na severovýchode krajiny. Ku konštrukčnému vývoju pedálovej harfy prispel prvý český harfista európskeho mena, pražský rodák Jan Křtitel Krumpholtz (1747 – 1790), ktorý sa roku 1777 usadil v Paríži.

Každý historický nástroj má svoju vlastnú minulosť spätú s používateľmi či majiteľmi, prostredím, dobou a hudbou, ktorá sa na ňom hrala, a odzrkadľuje vážnosť, dôležitosť, morálnu, duchovnú a historickú hodnotu, ktorá sa mu v istej dobe prisudzovala. Zisťovanie pôvodu hárf v zbierke ČMH, čomu sa venuje druhá kapitola knihy, je súčasťou hľadania a vedeckého bádania snažiaceho sa preniknúť až ku koreňom existencie nástroja. Dvadsaťtri nástrojov zo spomínanej zbierky päťdesiatich ôsmich hárf, teda viac než jednu tretinu, tvoria nástroje z pozostalosti českej harfistky, pedagogičky, zberateľky a spisovateľky Marie Zunovej (1897 – 1961). Medzi nimi sa nachádza unikátna chromatická dvojradová harfa parížskeho výrobcu *Pleyel Wolff*

Lyon & Cie. Okrem hárf sa v tejto pozostalosti dostal do ČMH aj rôznorodý ikonografický materiál, noty pre harfu, programy, knihy a iné. Avšak odpoveď na otázku, ako a kedy Marie Zunová získala tieto harfy do svojho vlastníctva, sa nepodarilo rozlúštiť. Ostatné nástroje zbierky, získavané postupne v období od roku 1870 do roku 2002, pochádzajú z darov viacerých osobností českého hudobného a kultúrneho života, súkromných zberateľov, inštitúcií (napríklad deväť hárf z pražského konzervatória), hudobných súborov a prevodom z Národnej kultúrnej komisie (v rokoch 1949 – 1951).

Autorka pred katalógovou časťou v tretej kapitole prináša charakteristiku harfovej zbierky ČMH, v ktorej syntetizuje čiastkové údaje z analýzy jednotlivých nástrojov. V systematike sa pridŕža delenia na harfy bez prelaďovacieho mechanizmu (diatonická a chromatická harfa) a s prelaďovacím mechanizmom (harfa háčiková a pedálová). V texte sú však vzhľadom na spoločné konštrukčné znaky predstavené dovedna diatonické a háčikové harfy a zvláštna pozornosť sa venuje prísečnickým a nechanickým háčikovým harfám ako svojbytným nástrojovým typom. V krátkosti sa prezentujú aj novodobé rekonštrukcie a kópie historických hárf a dvojradová chromatická harfa. V rámci rozpravy o pedálových harfách (celkom 19 nástrojov) Kotašová predstavuje špecifiká hárf jednotlivých výrobcov: vienského výrobcu Franza Brunnera, firmy slávneho parížskeho a londýnskeho výrobcu hárf Sébastiena Erarda, nástrojárskej rodiny Challiotovcov a Johanna Andreasa Stumpffa. Zvláštnu pozornosť si zaslúži český výrobca Alois Červenka (1858 – 1938), ktorý spoločne so svojimi synmi vyrobil 100 nástrojov a ktorý, ako uvádza autorka, bol podľa doterajších výskumov pravdepodobne jediným profesionálnym výrobcom pedálovej harfy v celej rakúsko-uhorskej monarchii.

Najrozsiahlejšiu časť knihy tvorí katalóg zachovaných hárf v zbierke ČMH, kde Danieľa Kotašová ako kurátorka hudobných nástrojov preukázala svoju kvalifikáciu dôslednej vedkyne organologičky. Zvolila premyslene štruktúrovaný a odôvodnený prístup k pre-

cíznemu a detailnému katalógovému záznamu nástroja. Pripojila schematické nákresy harfy a jej jednotlivých súčastí s popisom a českými termínmi. Každý nástroj disponuje fotografiou celku nástroja a väčšina hárľ aj zábermi viacerých detailov. Fotografická príloha je vôbec silnou stránkou celej publikácie, týka sa to nielen novo zhotovených fotografií, ale aj reprodukcí pôsobivých starých snímok, či faksimilií, ktoré vhodne dopĺňajú text a čitateľa vizuálne vtahujú do obrazu minulosti harfového umenia. Autorstvo sa podarilo určiť pri dvadsaťjeden nástrojoch z celej zbierky, príloha obsahuje stručné biografie výrobcov hárľ, ktorých nástroje sa nachádzajú v zbierke v ČMH. Publikáciu uzatvára súpis použitých prameňov, literatúry, online zdrojov a menný register.

Svojou publikáciou Daniela Kotašová predkladá verejnosti kvalitné dielo, ktoré

vznikalo počas niekoľkých rokov v permanentnom priamom kontakte s hudobným nástrojom – harfou ako umeleckým a historickým artefaktom. Sústreďením historických poznatkov, vedeckým spracovaním jej vývoja na historickom území českých krajín a výskumom zachovaných nástrojov sa excelentne zhostila svojej úlohy organologičky a zároveň historičky, aby svoju knihu ponúkla „múzejným pracovníkom, reštaurátorom, konzervátorom, výrobcem hárľ, hudobným historikom, ale i praktickým hudobníkom – harfistom, záujemcom o hudobný nástroj z hľadiska užitého umenia, bežným návštevníkom múzeí a širšej laickej verejnosti“, ako sama uvádza v úvode.

<https://doi.org/10.31577/musicoslov.2023.2.7>

Eva Szórádová

Nitra

Yvetta Kajanová: Teória rockovej hudby

Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2022, 240 s. ISBN 978-80-223-5449-3

Prof. Yvetta Kajanová, CSc. sa už štyri dekády venuje štúdiu populárnej hudby, najmä

v oblasti jazzu, rocku, gospelu a pop music. Jej práca sa stala v mnohých aspektoch základným východiskom pre štúdium populárnej hudby v slovenskej muzikológii. Základy výskumu rocku položila monografiami *Kapitoly o jazze a rocku* (Epos 2003), *Postmoderna v hudbe. Minimal, rock, pop, jazz* (Univerzita Komenského 2010), *K dejinám rocku* (Univerzita Komenského 2010) a mnohými ďalšími čiastkovými výskumami publikovanými v periodikách a zborníkoch. Avšak výskum rocku je na Slovensku stále len v začiatkoch a ostáva mnoho neprebádaných tém, či už na domácej pôde alebo globálne. Práve v tomto duchu vydáva ďalšiu monografiu zameranú na žáner rockovej hudby – *Teória rockovej hudby*.

Koncept tejto monografie je výrazne členitý a vystupuje skôr ako súbor viacerých čiastkových štúdií v rámci jednej publikácie. Rôznorodé témy sa zameriavajú na odlišné aspekty z oblasti teórie hudby, ktoré autorka